

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

Lilija Jurgīte

*Latviešu valoda funkcionālā aspektā
Skolēna rokasgrāmata*

ETNOLINGVISTISKAIS ASPEKTS
VALODA UN SABIEDRĪBA

1.2. Kā radusies valoda?

Materiāls izstrādāts

ESF Darbības programmas 2007. - 2013.gadam „Cilvēkresursi un nodarbinātība”

prioritātes 1.2. „Izglītība un prasmes”

pasākuma 1.2.1. „Profesionālās izglītības un vispārējo prasmju attīstība”

aktivitātes 1.2.1.2. „Vispārējo zināšanu un prasmju uzlabošana”

apakšaktivitātes 1.2.1.1.2. „Profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu
kompetences paaugstināšana”

Latvijas Universitātes realizētā projekta

„Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārīzglītojošo mācību priekšmetu pedagogu

kompetences paaugstināšana”

(Vienošanās Nr.2009/0274/1DP/1.2.1.1.2/09/IPIA/VIAA/003,

LU reģistrācijas Nr.ESS2009/88) īstenošanai.

Rīga 2011

1.2. KĀ RADUSIES VALODA?

<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kopš seniem laikiem cilvēki ir centušies atbildēt uz šo jautājumu.</i> • <i>Uzrakstiet, lūdzu, kā jūs atbildētu uz šo jautājumu.</i> • <i>Izmantojiet dažādos mācību priekšmetos gūtās zināšanas.</i>	<p style="text-align: center;">Kā radusies valoda?</p>
--	---

Laiks, kad cilvēkam sāka veidoties runas spējas un valoda, iesniedzas ļoti tālā pagātnē. Par šo tālo cilvēces bērnību un par tā laika valodu vairs nav nekādu tiešu liecību. Arī visprimitīvākās valodas, ko runā mūsu dienās, jau ir ļoti attālinājušās no tā stāvokļa, kad sāka veidoties skaņu valoda.

Mūsdienu zinātne nevar droši apgalvot, kāda tieši ir bijusi pirmatnējā cilvēku valoda, kas, domājams, veidojusies pirms apmēram pusmiljona gada. Iepazīstot mūsdienu valodas būtību, tās sabiedrisko raksturu, funkcijas, sakaru ar objektīvo īstenību, zinātnieki cenšas atšifrēt arī valodas cilmes noslēpumu.

Atbildi uz šiem jautājumiem kopīgi meklē antropoloģijas, arheoloģijas, filozofijas, filoloģijas, psiholoģijas, socioloģijas, valodniecības un citu zinātņu pārstāvji kopīgi. Mainoties vispārējam zinātnes attīstības līmenim un zinātnieku filozofiskajiem uzskatiem, mainījās arī izpratne par valodas izcelšanās jautājumiem. Tādēļ laika gaitā ir veidojušās daudzas valodas izcelšanās teorijas.

(Pēc <http://www.liis.lv/latval/valoda/v2.htm> materiāliem)

Atcerieties!

ZINĀTŅU NOZARES:

Antropoloģija – dabaszinātņu nozare, kas pētī cilvēka un cilvēka rasu fiziskās uzbūves attīstību.

Etniskā antropoloģija — antropoloģijas nozare, kas pētī rases.

Arheoloģija – vēstures zinātnes nozare, kas pētī cilvēku sabiedrības .. attīstību pēc lietiskiem vēstures avotiem, kurus parasti iegūst arheoloģiskajos izrakumos.

Filozofija – zinātne par esamības un cilvēka domāšanas vispārējām likumsakarībām.

Filoloģija – zinātnisko mācību kopums par kādas tautas vai tautu grupas valodu un literatūru.

Psiholoģija – zinātnes nozare, kas pētī cilvēka un dzīvnieku psihi kā aktīvu īstenības atspoguļošanas procesu sajūtu, uztveres, jēdzienu, jūtu un citu parādību formā.

Socioloģija – zinātne, kas pētī likumsakarības, saskaņā ar kurām attīstās un funkcionē sabiedrība un tās sastāvdaļas.

Valodniecība jeb lingvistika – zinātne, kas pētī valodu.

<ul style="list-style-type: none"> • Izlasiet tekstu, kurā atrodama informācija par dažādām valodas izcelšanās hipotēzēm. • Sadaliet visas hipotēzes, balstoties uz pieeju, kas izmantota to radīšanā:<ol style="list-style-type: none"> 1) valoda radusies dabiskā veidā, 2) to mākslīgi veidojis kāds aktīvs radošs spēks. • Attiecīgo hipotēzes nosaukumu ierakstiet tabulā.	<p>HIPOTĒZES:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Logosa – pasaulei ir garīga sākotne, dievišķa sākotne – <i>Dievs, Logoss, Gars, Vārds</i>. Gars, iedarbojoties uz haotisko matēriju, radīja pasauli. Garīgais sākums – <i>Logoss</i> – pastāvēja pirms cilvēka un vadīja inerto matēriju. Bibleiskajā tradīcijā – Dievs. 2. Skaņu atdarināšanas – pirmie vārdi bija dabā dzirdamo skaņu, dzīvnieku kliedzienu atdarinājums. 3. Emocionālo izsaucienu – valoda radusies no nejaušiem emocionāliem izsaučieniem. Vārdu pirmcēlonis bija jūtas, izjūtas. 4. Darba izsaucienu – izsaučienus stimulēja nevis jūtas, bet gan muskuļu spēks un cilvēku kopīgais darbs. 5. Savstarpējās vienošanās – cilvēks ir domājoša būtne, kas pats rada un pārveido pasauli. Informatīvuma ziņā vienkāršākie bija skaņu atdarinājumi, izsauksmes vārdi, kas laika gaitā, cilvēkiem vienojoties, tika attiecināti uz priekšmetiem, parādībām, ko nevar uztvert ar dzirdi. Tātad – valoda ir materiāls cilmes, cilvēka radīta. 6. Evolūcijas – valoda attīstījies līdz ar cilvēka domāšanas attīstīšanos. Valoda radusies cilvēka jūtu un prāta attīstības rezultātā. Valodas rašanos noteica cilvēku iekšējā nepieciešamība. 7. Sociālā – valoda ir sabiedriskās pieredzes daļa; tā rodas un attīstās tikai cilvēku sabiedrībā un tiek apgūta, kontaktējoties ar citiem cilvēkiem, lai apmierinātu vajadzību pēc saskarsmes. Darbs nosaka cilvēka ķermeņa, runas orgānu, apziņas attīstību, veidojas sabiedriskās attiecības, uz individuālās domāšanas bāzes veidojas sabiedriskā apziņa, attīstās kultūra. 8. Citu civilizāciju darbības – valodu cilvēkam devuši citu civilizāciju pārstāvji. <p style="text-align: right;"><i>(Anna Vulāne)</i></p>
---	--

Tabula

Valoda radusies dabiskā veidā	Valodu mākslīgi veidojis kāds aktīvs radošs spēks

Vēl varētu meklēt atbildes uz jautājumiem:

1. Kādi sabiedriskie apstākļi radīja nepieciešamību pēc valodas?
2. Kādas cilvēku pirmsenču fizioloģiskās īpašības bija nepieciešamas, lai viņi sāktu runāt?
3. No kādām skaņām un kā valoda tika veidota.